

UNITÁRIUS ÉLET

XXVI. ÉVFOLYAM, 4. SZÁM

1972. OKTÓBER—DECEMBER

KARÁCSONY

„Dicsőség a magasságos mennyeiben Istennek és béke a jóakarató emberek között”. (Luk. 214).

Karácsony éjszakája!

Titokzatos csend, szentbeszédes zsolozsmák újra jelenő éjszakája! Mint egykor, kétezer évvel ezelőtt, ki-gyúlt a sok ezernyi csillag, megremeg a mindenség rejtett, jövővel terhes kebele: megváltóját, Messiását, szabadítóját várja az emberiség. Karácsony éjszakáján...! Pásztorok remegve őrzik sok ezernyi nyájukat, hogy ne érje veszedelem! Karácsony éjszakáján... fölcsendül a mennyei ének, mint távoli zörej közelg a hang, s az őrizők felemelt karokkal térdre ereszkednek. Karácsony éjszakáján... Terített asztalnál kis gyertyák fénye mellett ül együtt várakozóan a család. Halk kopogás: öröm villan át a gyermekarcokon.

Az emberiség válságos korszakát éljük, mely ragyogó jövőjének lehetőségei előtt nyitja meg, de veszedelmek előtt is az utat, melyek létét fenyegetik. A lehetőségek és veszedelmek a tudományok gyors előrehaladásában jelentkeznek. Anyagvilágunk teljesen megváltozott, átalakult. Veszedelmes helyzet alakult ki, mert a tudományok, a technológia eredményeivel egyidejűleg nem egyformán történt meg az emberi élet más síkján a megfelelő haladás, sem társadalmi vonalon, sem népek, nemzetek kapcsolatában. Ez a lemaradás végzetes következményekkel járhat, tekintve, hogy a tudományok és technológia eredményei egyformán használhatók az emberiség hasznára és ártalmára.

A mai szétagolt világban az ellenséges táborok saját hasznukra igénybevehetik a tudomány eredményeit. Attól függ, hogy milyen lélek lakik bennük. Jézus azt mondja, hogy Isten országa bennetek van. Isten lelke van minden emberben. Ezen a lelken fordul meg a jövőnk, az emberiség sorsa, léte és felemelkedése, vagyis azon, hogy miként használjuk ezt a lelket; jóra-e vagy rosszra.

Mi hisszük, éljük, cselekedjük a testvériséget! Számunkra ez nem üres jelszó, nem homályos evangéliumi eszmény, hanem lényünknek közvetlen a Teremtőtől nyert természeti adottsága, emberségünk legfőbb bizonyossága. Hiszünk, hogy a testvériségnek, mint élet principiumnak megvalósítása nélkül iránytűjét veszített, hanyódó hajónk nem érheti el a megbékülésnek, a szeretetnek, boldog jövőt ígérő biztos kikötőjét. Mi hiszünk, hogy a testvériséget csak egymásban bízó embertestvérek valósíthatják meg. Ezt a jézusi testvéri bizalmat, Isten legdrágább teremtségi ajándékát nem helyettesítheti a gyűlölet. Így tanítják az írások, így tanítja a názáreti Jézus!

Mégis sokan, látva a türelmetlenséget, a gyűlöletet, a könyörtelenséget, mely a világ egy részén a társadalmi, politikai, gazdasági életben ma megfigyelhető, kétségbe vonják a testvériség ható, gyógyító erejét. Azt hitték, hogy az új ismeretek, emelkedettebb életszínvonal, technikai ügyességünk fejlődése emberségünk

fejlődéséhez is vezetnek és közelebb viszik az embert a belső, legjobb énjé tökéletesebb kifejezéséhez.

Az egyén és a közösség tragikusan válságos helyzete az erkölcsi világrend után kiált, melyben az isteni türelem és végtelen könyörület a szenvedéseken és áldozatokon keresztül is megmutatja az utat egy jobb világ felé, a szeretet országába: az élő Istennek szebb világába. Ebben egyedül Ő uralkodik, s csak neki szolgálunk. Benne valóságot nyer az igazság, a szeretet, a szabadság, a jóság elvont fogalma, mert mindezek megvalósulnak a mi cselekedeteinkben, hiszen „benne és általa vagyunk, élünk és mozgunk!”

Testvéri szeretet, élő hit, hűség az Istenhez mindhaláláig: ez az erkölcsi világrend követelménye.

Most találja meg az egyház a helyét az új világban. Feladata a szolgálat és nem az uralkodás. Szolgálni Istent és megértetni az emberekkel a vallás lényegét. Nem könnyű, de magasztos feladat. Ez a hit, belső léleksugallat szóban, szabályokban kifejezhetetlen. Az ajkam dadog, a szívem harsogja, hogy kapcsolatot teremtsék az emberrel és Istennel rendezem helyzetemet, hogy a lélek világosságánál keressük az igazságot, nem az én, a te igazságodat, mindenkiét; szeressük a szépet, cselekedjük a jót, hogy magunkat építsük bele Isten templomába, egyházunkba, hogy legyen végre béke, boldog karácsonyi ünnepünk.

Új világunkban egy ideális és reális kereszténység emelkedik ki a régi, elvont dogmatikus teológia romjaiból. A ma született Jézust keresik az imádkozó tömegek. Nem arra kérik, hogy Istennél járjon közbe érdekeinkben, hanem arra, hogy mint Istennek elküldött hírnöke, vezesse el Istent hozzájuk.

Mert Isten keresi az embert Testvéreim és ha megtalált, ha lelkünkbe zártuk, ellenállhatatlan vágyat érzünk a tökéletesedés után. Bölcs gondolatokat örökítünk meg. Alakot adunk az örök szép eszméjének, a jóságot tetteiben testesítjük. Másképpen tennünk lehetetlen, mert Isten, aki bennünk lakik, kényszerít, hogy az élet jegyében éljük az életet.

Örökkévaló Isten! Mennyei édes Atyánk!

Hálatelt szívvel borulunk le előtted, hogy megköszönjük neked rövid áhítatunk felemelő érzéseit. Oh, milyen nagy öröm számunkra tudni azt, hogy a testvéri szeretettel a Te dicsőségedet növeljük és kifejezhetjük gyermeki hálánkat a Te ledrágább ajándékokért: az életért. A szeretet szent érzésében megtisztult lélekkel kérünk, áldd meg a mi jótörekvésünket, áldd meg munkánkat, s adj nekünk erőt, hogy egész életünket a Te szolgálatodra szenteljük. Segíts, hogy társaid legyünk az alkotó, teremtető munkádban és megértsük és megszápítsuk kezed munkáját. Hogy ez a mi földünk biztos otthona lehessen a lelki, szellemi gazdagságnak, szépségnek, boldogságnak és békességnek.

GYÖRFI ISTVÁN

HEIDELBERG

Augusztus 18. és 25. napja között világszövetségünk, az IARF, kongresszust tartott az NSZK történelmileg nevezetes és fekvésében megnyerő városában, Heidelbergben. Ezt megelőzően és követően a szövetség végrehajtó bizottsága ülésezett s ugyancsak előtte hívták össze a teológiai konferenciát, valamint a nők ülését.

Egyházunkat Dr. Ferencz József püspök, Bartók Béla főgondnok és Bajor János egyházi főjegyző képviselték.

Nemzetközi teológiai napok

Aug. 15—18. napjaira Bauschlottba, Pforzheim mellett, egy szállóvá átalakított ősi kastélyba hívták össze az IARF tageszázainak teológusait, hogy ott előre megadott témakörben felmérjék a hívők szemszögéből mai életünknek fontos társadalmi kérdéseit, feladatait. Mintegy harminc teológus professzor és lelkész vett részt a kastély előadótermében az igen színvonalas előadásokon. A téma „Kibernetika és Vallás” volt. Meghívott előadóként dr. F. Ropohl indította meg a vitát, feltéve a kibernetikus kérdéseit a vallásosan gondolkodókkal szemben. Második nap viszont Prof. Bernard Morel fejtette ki nézeteit mint vallásos ember és tette fel viszontkérdéseit a kibernetikának. Mindkét előadást élénk viták kísérték. Különös érdeklődést váltott ki Prof. Pandit B. Sinha indiai képviselő hozzászólása és álláspontja.

A Szabadelvű Keresztény Nők gyűlése

Ugyancsak a kongresszust megelőző három napra hívták össze egyházaink nőképviseleit, megtárgyalandó „A mai nők helyzetét jelen társadalmunkban”. A második világháború befejezése óta első ízben hívtak meg unitárius asszonyokat ilyen összejövetelre. Igen jó benyomást tett, hogy magyarországi küldötteink, dr. Ferencz Józsefné és dr. Kiss Józsefné, mindketten angolul és németül is beszéltek s így nemcsak érintkezni tudtak a jelenlevő 70—80 európai és tengerentúli résztvevővel, hanem felkérésükre tájékoztatást adtak arról, hogy milyen jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt 25 év alatt a magyar dolgozó nők helyzete.

A Végrehajtó Bizottság ülései

Ezen szerv a kongresszus megnyitása és bezárása után tartotta üléseit, melyeken egyházunk képviselőiben dr. Ferencz József püspök vett részt. Az első összejövetel adminisztratív kérdések megtárgyalásával foglalkozott, mint pl. az új főtitkár alkalmazása, Diether Gehrmann személyében, továbbá a szokásos zárszámadási és költségvetési kérdésekkel. A végrehajtó bizottság évente csak egy alkalommal ül össze. A kongresszus utáni ülés ennek helyét 1973-ra egy dél-franciaországbeli protestáns konferenciás üdülőben jelölte meg. Foglalkozott továbbá az 1975 évi IARF kongresszus összehívásának helyével és jövődó problémáival.

A Nagygyűlés

A kongresszust a heidelbergi Stadthalle nagytermében nyitotta meg aug. 18-án dr. Dana McLean Greeley elnök. Üdvözlőket mondtak a német rendezőbizottság nevében dr. H. Schlötermann, valamint a tartományi kormány képviselője és Heidelberg város főpolgármestere. A megnyitón felszólalt még Prof. A. Gounelle franciaországi teológiai tanár.

Az előzetesen kialakított tervek szerint négy munkabizottság tette meg jelentését végzett munkájáról, s ennek kapcsán különböző felszólalások hangzottak el a mintegy 500 főnyi kongresszusi résztvevők soraiból.

A négy bizottság témáinak címe: A keresztény ember és a mai világ, A modern világ a vallásos gondolkodás

Bartók Béla főgondnok és felesége, a Neckar partján a kongresszus szünetében

szemléletében, A világ vallásainak párbeszéde és végül a Béke és Jövendő problémájával zárultak a bizottsági jelentések.

A témák kidolgozásában részt vettek és a kongresszuson felszólaltak magyarországi egyházunk püspöke mellett dr. Kovács Lajos a romániai unitárius egyház püspöke, valamint dr. Erdő János kolozsvári professzor.

Egyes kérdések kidolgozásában annak idején részt vett áldott emlékü R. Filep Imre h. püspökünk is.

A vietnami háború, annak értelmetlensége és mérhetetlen szenvedései a különböző témakörökben történt hozzászólásokban egyértelműen elítéltettek. A résztvevők többsége szorgalmazta és helyeselte azokat az erőfeszítéseket, mellyel minden becsületes ember munkálni tartozik az egyetemes emberi békét. Figyelemre méltó felszólalásként hangzott el annak megállapítása, hogy a hívők és nemhívők tábora számára van egy közös alap, hol együttműködhetnek s ez a humanizmus. A kapitalizmusban épp úgy, mint a szocializmusban sokan kívánják a békét s a cél az, hogy ezek az emberek megtalálják egymást.

Rendezvények

A kongresszus tagjai számára vacsora utáni időkben, este 8 órai kezdettel több rendezvényt tartottak, részben a város centrumában levő Stadthalleban, részben pedig az ősi heidelbergi vár Königsaal-jában. Az egyes országok tevékenységét bemutató estén Bajor János is felszólalt, tájékoztatót tartván a magyarországi unitarizmusról és az egyház jelenlegi helyzetéről.

A heidelbergi vár nagytermében rendezett kulturális esten Bartók Béla főgondnok beszélt édesapjáról, a humanista gondolkodású emberről. Német nyelven tartott előadása után megfelelő keretként Bartók és Kodály dalok is elhangzottak. Az estről és főgondnokunk előadásáról a helyi napilapok előzetesen hírt adtak,

Bartók Béla főgondnok előadását tartja a heidelbergi ősi vár dísztermében

utána pedig fényképeket közöltek egyházunk képviselőiről. Az esti összejövetelt látványos, külön a jelenlevők szórakoztatására rendezett tűzijáték zárta be.

Aug. 22-én du. a rendező bizottság több kirándulást szervezett. Bartók Béla főgondnokunk a helybeli lelkész felkérésére a frankfurti kiránduláson vett részt. Ennek keretében egy béke emlékmű felavatási szertar-

tásán főgondnokunk beszédet mondott s együtt leplezték azt le az észak-írországi McMillan unitárius lelkésszel.

A szertartáson és az azt követő ünnepi vacsorán jelen volt a frankfurti szociáldemokrata párti főpolgármester is, aki megemlékezett Rosa Luxemburnak a béke ügyében végzett munkásságáról, például állítván őt a mai nemzedék elé. Az ünnepélyen a német televízió és rádió képviselői felvételeket készítettek.

Egy másik kirándulócsoporthoz Mainz városába látogatott el, ahol megtekintették a Gutenberg emlékműzeumot. A résztvevők tiszteletére a mainzi szabadelvű gyülekezet vacsorát adott, amelyen a megjelenteket a helybeli lelkész, a gyülekezet gondnoka és a város polgármestere üdvözölte. A német nyelven elhangzottakat a jelenlevők felkérésére dr. Ferencz József püspök angol és német nyelven köszönte meg.

A Közgyűlés

Dr. Greeley elnökle mellett, kinek mandátuma most járt le, tudomásul vették az írásban előterjesztett tikári és pénzügyi jelentések. A végrehajtó bizottság javaslatára megerősítették Diether Ghermann lelkész főtikári megválasztását, ill. alkalmazását. Szolgálatára ez év nov. 1. kezdődik. A közgyűlés egyhangúan megválasztotta az új elnököt Dr. John Kielty személyében. Az alelnök Dr. Heinz Schlötermann ismert író és lelkész lett.

A végrehajtó bizottságban három szocialista országban működő egyház képviselői foglalnak helyet. Rendes tagként választották meg dr. Ferencz József püspököt. A közgyűlés tiszteletbeli taggá választotta R. Filep Imre h. püspököt. A közgyűlés ez alkalomból szeretettel köszöntötte R. Filep Imrénét, aki, mint az IARF vendége jelen volt a kongresszuson és a közgyűlésen.

Bajor János

Ki építette a kolozsvári unitárius templomot?

Az 1792—1796 években épült kolozsvári unitárius templom tervezését, építését köztudatunk eddig Ugrai Lászlónak tulajdonította.

Dr. Erdő János kolozsvári teológiai professzor hívta fel figyelmünket Mircea Toca román műtörténész rövid tanulmányára, mely „Néhány adat Ugrai László építész életéről és működéséről” címen jelent meg. Toca Ugrai hiteles életrajzi adatai alapján jut el arra a következtetésre, hogy ő nem építhette a kolozsvári unitárius templomot. Megállapítja, hogy Ugrait 1769 május 12-én keresztelték meg, tehát ezt megelőző időpontban született. A kollégiumi anyakönyvek tanúsága szerint pedig a templomépítés megkezdése előtt Ugrai még diák. Ugyanaz évben — 1791-ben — az egyházközség jegyzőkönyve azt említi, hogy a templom terve már elkészült és a templomot a megkötött szerződés szerint **Türk Antal** marosvásárhelyi építész építette. Sehol még utalás sincs arra, hogy Ugrai a templom építésénél bármilyen formában közreműködött volna. Több adat is ismert viszont arról, hogy a templom építésének éveiben Ugrai a bécsi Szépművészeti Akadémia hallgatója és az egyház javaslatára 1794-ben az erdélyi Guberniumtól egy éves ösztöndíjat is kapott ottani tanulmányainak folytatására.

Ugrai 1830-ban halt meg és a székelyudvarhelyi unitárius temetőben levő sírkő tanúsága szerint földmérő mérnök volt.

Toca nem tudja, hogy az unitárius köztudatba hogyan és mikor került Ugrai neve, mint a kolozsvári unitárius templom építész. Először Balogh Jolán hivatkozik 1935-ben Kelemen Lajosnak egy kéziratos tanulmányára, ez a kézirat viszont soha nem került elő. Így egyháztörténetírásunkra vár a kérdés végleges eldöntése, hogy ki építette a kolozsvári unitárius templomot?

Dr. Jakab Jenő

Dr. Martin Luther King négy évvel ezelőtt, 1968. április 4-én szenvedett mártírhalált. Élete és munkássága a haladó amerikai egyházaknak is példát mutatott. Halálát megelőző évben beszédet mondott az amerikai unitárius univerzalista egyház évi közgyűlésén. Az egyik legnagyobb amerikai unitárius-univerzalista gyülekezet, a New York-i Community Church két hívének adományából felállította a templomban dr. King képünkön is látható szobrát.

A keresztény vallás lényege

Dr. Kovács Lajos romániai unitárius püspöknek a Kolozsvárott, 1972. június 11-én tartott püspökeiktató zsinati főtanácsn elmondott beszédét közöljük az alábbiakban:

Alapige: Márk XII, 28–31

Nem véletlen, hogy a felolvasott bibliai verseket választottam a mai napra alapigéül, mert azok a názáreti Jézus tanításainak lényegét, és az evangélium hit- és erkölcsstanán felépülő vallás életprogramját a legvilágosabban és leghatározottabban juttatják kifejezésre.

A tudományos bibliakutatás legutóbbi eredményei alapján tisztán áll előttünk az, hogy Jézus életéről és működéséről evangéliumainkban nem áll elegendő anyag rendelkezésünkre ahhoz, hogy annak alapján egy Jézus-életrajzot, történetet megírassunk. Ugyanakkor azonban ma már ismét mintegy félévszázados ellentétes irányú időszak után mind nagyobb mértékben nyilvánvalóvá válik, hogy a keresztény vallás megszületése és fokozatos kialakulása a názáreti Jézus élete és tanításai nélkül semmiképpen meg nem történhetett,

végbe nem mehetett volna. Annak szükségszerű előfeltétele egyfelől Jézus istenhite, az Atyában való rendíthetetlen bizalom volt. Ez a hit sugárzott lényéből ellenállhatatlan módon a tanítványokra. másfelől ennek a győzelmes hitnek közvetlen folytatása és megkoronázása volt az a magasztos erkölcsstan, amelyet Jézus egyes kijelentéseiben és példázataiban az evangéliumok megőriztek. A Jézus istenhitéből és magasrendű erkölcsi tanításaiból, valamint utólríthetetlen nagy-szerű példaadásából, egyedülálló, fennsleges személyiségéből kiáradó varázs teremtette meg az apostolokká magasztosult tanítványokban az első husvétot és indította el diadalmas útján a kereszténységet.

Köztudomású, hogy az unitárius egyház több mint négy évszázados történelme folyamán, a kettős jézusi szeretetparancsolatnak a második felét, az erkölcsi parancsolatokat, tehát a parancsnak az emberre vonatkozó részét hangsúlyozta ki. Másszóval minden időben humanista beállítottságú volt.

Egy dolgot azonban ebben az ünnepélyes órában, a szószék fennségéből és méltóságából szeretnék erőteljesen kihangsúlyozni. Mi unitáriusok semmiképpen sem vagyunk csupán erkölcsi szervezet, vagy bölcseleti, értelmi alaptételeken felépülő társulat, hanem a jézusi tanítás elvein kialakult, nemes történelmi múlttal rendelkező egyház, feltétlen diadalmas istenhítből táplálkozó, hívő, imádkozó emberek szeretet- és lélek-közössége. A mi vallásunkban is, a kettős jézusi szeretetparancs első részének követelménye alapján az Istenben, az édes jó Atyában való hit kiindulópont, a természetes, magátólértetődő alap.

Ebből az istenhítből táplálkozott Jézus erkölcsi tanítása, amelynek lényege az ember, a testvér, a felebarát iránti szeretet feltétlen parancsa. Az unitárius val-

lásban is, Jézus tanításai, példaadása és erkölcsi követelése alapján, ennek az istenhítnek volt természetes folytatása, áldott kiteljesülése az embertárs, a felebarát iránti magasztos magatartás és nemes cselekvés erkölcsi törvénye, úgy ahogyan az a kettős szeretetparancs második felében világosan, félreérthetetlenül meg van határozva.

A kettős parancs: Szeresd az Istent és szeresd felebarátodat, mint önmagadat, tehát az unitárius hitfelfogás és életszemlélet szerint egymástól elválaszthatatlan, egymással szervesen, elszakíthatatlanul összefügg.

Az unitárius hívő ember tiszta meggyőződése szerint a keresztény vallásban nem az a döntő, lényegét jelentő sajátosság, hogy Jézus vagy Krisztus személyével kapcsolatban mit hiszünk, hanem az hogy az Isten és a felebarát iránti kettős szeretetparancsot miképpen tudjuk életünk irányító tényezőjévé formálni; miképpen tudunk Istenben az Atyában gyermeki alázattal és bizakodással hinni, és miképpen tudjuk a jézusi és evangéliumi erkölcsi törvényt mindennapi életünkben általános emberi magatartásunkban, családi életünkben, munkahelyünkön, közösségi lelkületünkben, egyházunk és népünk iránti hűségünkben, ragaszkodásunkban áldott, élő valósággá magasztosítani.

Meggyőződésünk szerint Jézus igazi jelentősége nem kettős szeretetparancs megfogalmazásában áll, hiszen ebben a tekintetben újat alig hozott. Az Isten és embertárs iránti szeretet követelményét már az Ótestamentumban is megtaláljuk, bár a parancs második része az izraelita vallásban elsősorban a saját népen belül élőkre, a honfitársra vonatkozott.

Jézus igazi nagysága, soha el nem múló, örök időszűrűsége főképpen abban áll, hogy az Istenben, az Atyában való hit megingathatatlan alapján állva, egy eddig ismeretlen, új, magasrendű magatartást, teljesen új lelkületet árasztott tanítványai és hallgatói felé. Hangzott ajkain a forradalmi kijelentés: „Megmondattam a régi-gieknek... én pedig ezt mondom néktek!” Hangzott tanításaiban a gyökerében új, hasonlóképpen forradalmi tartalmú kijelentés. „Nem az fertőzi meg az embert, ami a szájon bemegy, hanem az, ami onnan kijön”. Zengett ajkairól a simogató, áldott biztatás: „Nem azok a boldogok, az Isten országába belépésre méltók, akik magukat farizeusi lelkülettel igaznak vallják és tudják, de akik ugyanakkor abból az egyszerű, tanulatlan, semmibe vett, de hívő, istenfélő embereket eleve kizárják!

Jézus érdeklődése, szívének minden meleg érzése, részvéte, szeretete elsősorban, mindenekelőtt az un. mintakegyesek szerint az Istenországába belépésre méltatlanoknak minősített, bűnösöknek, elveszetteknek nyilvánított, szerencsétlen, jognélküli, segítség és szeretet után hiába áhítozó emberek felé fordult, akiket magához emelt és boldogoknak nyilvánított. A lényéből ellenállhatatlan melegséggel és közvetlenséggel kiáradó új magatartás és új lelkület a lényeges dolgokra való összpontosításban, a kultikus előírások külsőségein és szűk nemzeti korlátokon felülemelkedő egyetemes szemléletben és abban a meggyőződésben jutott kifejezésre, hogy eleve elveszett ember nincs, hogy a szeretet és a megbocsátás parancsolatainak teljesítése által van lehetőség a legsötétebb és legkilátástalanabb mélységből való felemelkedésre, lelki újjászületésre.

Tudjuk, hogy Jézus tanításai elsősorban az akkori kor, a közel kétezer évvel ezelőtti világ embereinek szóltak, az azoknak jelentős része mai életünkre nézve szó szerint nem alkalmazható. Áll azonban az a megállapítás is, hogy azok a maguk egészében, főképp pedig az azokból kisugárzó magasztos új, forradalmi tartalmú lelkület ma is időszzerű és kötelező érvényű minden magát Jézustanítványnak valló unitárius ember számára.

Dávid Ferenc, Jézus felvilágosult, de hívő, hűséges tanítványa felállította az akkori idők vallásos szemlé-

lete által elfogadhatatlannak minősített tételt, hogy Jézust nem imádni, hanem követni kell. Ez pedig akkor valósulhat meg, ha a gondolkodás és az áhitat, Mária és Márta, az Istenben való bizalom és a felebaráti szeretet megbonthatatlan, áldott egységet alkotnak.

Ennek a jézusi és dávidferenci szemléletnek a jegyében igyekezett egyházunk az évszázadok viharában, élethalálküzdelmében sajátos, de meggyőződésünk szerint nemes, magasztos hivatását teljesíteni. A hit fényéhez minden időben hozzákapcsolta a józan ész, a tiszta értelem világosságát. Az élet tényleges valóságai figyelembevételével, az adottságok és lehetőségek bölcs felmérésével, okosan is szelíd szemlélettel, a segítség, támogatás, simogatás, szeretet után vágyódó emberek felé forduló érdeklődéssel irányította hívei vallásos életét és általános magatartását. Egész történelme folyamán szoros kapcsolatot tartott a mindennapi élet létketésével; minden haladó gondolatnak, minden általános fejlődést, szellemi, lelki és anyagi gyarapodást szolgáló társadalmi mozgalomnak őszinte, mellékgondolat nélküli szószólója, harcosa és terjesztője volt és az kíván lenni a jövőben is. A kettős jézusi szeretetparancs második felét kihangsúlyozva, igyekezett a múltban és igyekszik ezután is imádni Istent és szolgálni az embert.

Ünneplő Gyülekezet! Atyámfiai! Ezt a szent evangéliumi és egyházi örökséget vettem át ezelőtt közel három hónappal a székesudvarhelyi zsinati főtanácson, amely engem egyházunk 28. püspökévé választott. Ezt a választást pecsételte meg néhány perccel ezelőtt az egyházunk espereseinek ajkairól elhangzott bibliai áldás. Ígérem és fogadom, hogy minden haladó, szent egyházi hagyományt teljes tiszteletben tartva és azoknak áldott, kiapadhatatlan, élő vizet árasztó forrásai-ból újra áhitatos lélekkel merítve, de ugyanakkor tekintetemet a hitem szerint állandóan szépülő jelen és boldogabb jövő felé fordítva, a belém helyezett bizalomra minden testi és lelki erőmmel, képességeimmel, buzgósággal, feltétlen istenhitemmel és az örök ember javát, előmenetelét szolgálni óhajtó testvéri, felebaráti lelkülettel, önfeláldozó hűséggel utolsó lehettemig igyekezni fogok méltónak bizonyulni.

A kettős jézusi szeretetparancsban meg van határozva számomra és mindannyiunk számára a jövőben követendő út, az evangélium útja. Hangzik a Szentírás figyelmeztetése: „Légy hív mindhalálig és neked adom az életnek koronáját.” Legyünk azért mindnyájan, egyen-egyen és összesen szent vallásunk igazságainak

lángoló lelkű szószólói és hordozói; hirdessük és cselekedjük az egyistenhiten felépülő evangéliumi erkölcsi törvényt, a szeretet feltétlen parancsát. Szeressük embertársainkat fajra, felekezetre való tekintet nélkül úgy, mint önmagunkat. Legyünk a békesség szellemének öntudatos hordozói, önmagunkból a békesség szellemét árasztó magasrendű, Istennek tetsző emberek. Imádkozzunk és dolgozzunk azért, hogy a földön szebb, áldottabb legyen az emberi élet.

Előttünk áll a példakép: a názáreti Jézus és nagy tanítványa Dávid Ferenc. Elvonulnak lelki szemeink előtt az evangélium kettős parancsát szent odaadással hirdető és nemes következetességgel gyakorló nagy püspökeink, lelki és szellemi útmutatóink, hitben és szeretetben példaadónk. Reájuk és a szent ügy, az evangélium ügye minden hordozójára kegyelettel emlékezve, és ugyanakkor egy békésebb, áldottabb világ felé szent bizakodással tekintve, szeretettel köszöntöm a gyülekezet minden tagját és egyházunk híveit szerte a hazában, köszöntöm vendégeinket és barátainkat, kérve a gondviselő Istent, áldja és szentelje meg ezt a boldog találkozást, áldjon s szenteljen meg minden tiszta fohászt, buzgó imádságot, amely lelkünkben a mai napon áhitatos érzések között megfogant.

Legyenek áldottak mindazok, akik ez ősi hajlékban a múltban imádkoztak és a jövőben imádkozni fognak. Legyenek áldottak az eszme hordozói határainkon innen és túl. Legyenek áldottak templomaink: hadd hangozzék bennük töretlenül vasárnapról-vasárnapra az Istent dicsőítő zsoltár és szent hivatásunkra emlékeztető evangélium. Legyenek áldottak lelkészeink, hogy tudják alkalmas és alkalmatlan időben szólni, hirdetni a tiszta jézusi evangéliumot. Isten áldása legyen világi vezetőinken és gyülekezeteink buzgó, hívó, maradéktalan kötelességtudással dolgozó és áhitatos lélekkel imádkozó tagjain. Isten áldása legyen szeretett egyházunk hitetébresztő, szeretetet és békességet árasztó, tiszta evangéliumot hirdető szolgálatán, hogy tudjon könnyeket törölni, tudjon vigasztalást nyújtani koporsók mellett bánkodó, szenvedésekben vergődő, simogatás és gondoskodás után lelkük minden idegszállával sóvárgó testvéreinknek. Tudjon tiszta örömeit faksztani és azokat megáldani. Tudjon életünk mélységeiből újra- meg újra felemelni, újjáteremteni, boldoggá tenni.

Imádandó szent nevének legyen hálaadás, dicséret és dicsőítés, most és minden időben.

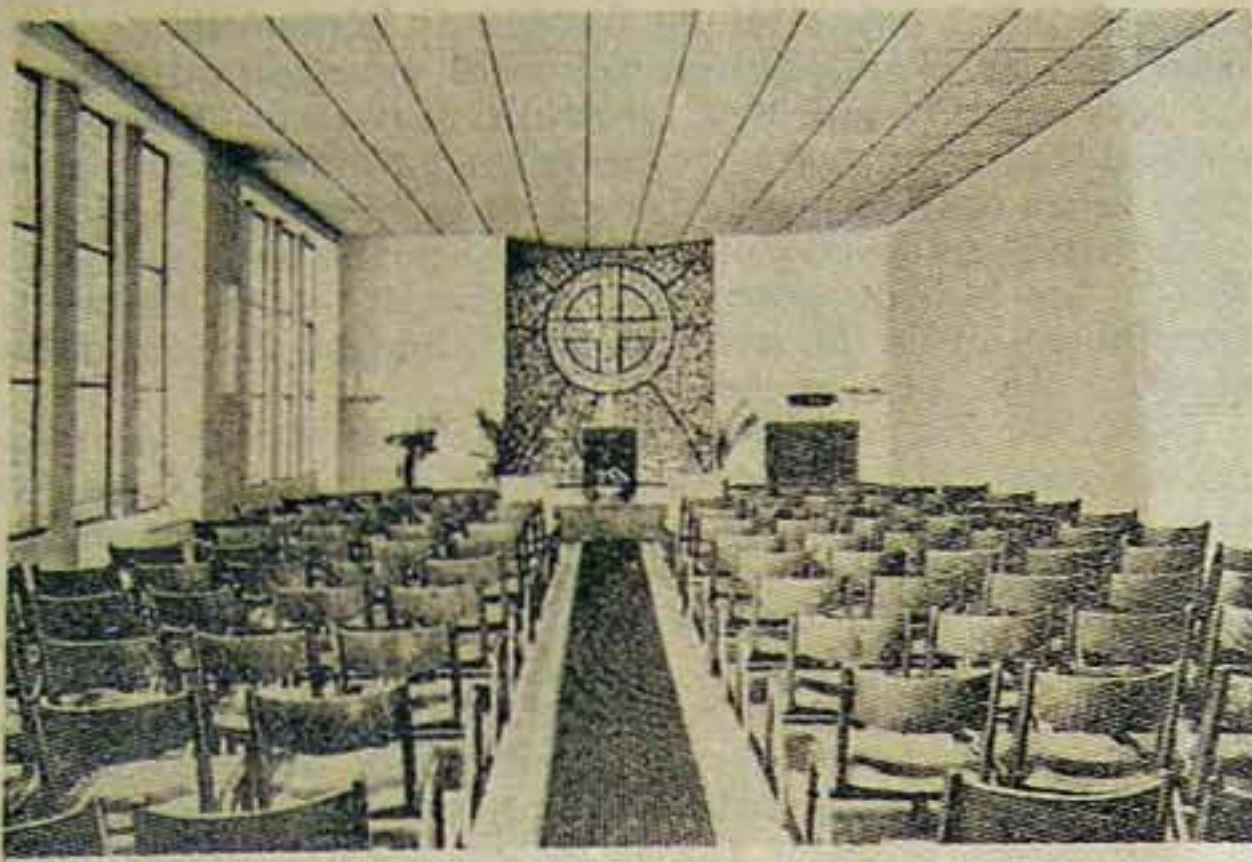
Olvastuk, láttuk...

Az idei Nobel-díjat egy német katolikus írónak, a Nemzetközi Pen Klub elnökének ítélte oda a Svéd Akadémia. Heinrich Böll írásai, regényei hazánkban is jól ismertek, több közülük magyar fordításban is megjelent. A Svéd Akadémia indokolása megállapítja, hogy az író „humanista műveiben, korszerű, széles látókörű szemléletmódjával, művészi és jellemábrázoló erejével jelentősen hozzájárult a német irodalom megújulásához és a világirodalom gazdagításához.

Az idei Dózsa emlékévi rendjén sok tanulságos megállapítást olvashattak lapunk olvasói a napilapokban, irodalmi szemlékben. Már címe miatt is figyelemreméltó az evangélikus dr. Fabiny Tibor professzornak „A reformáció Dózsa kortársai között” c. eszmefuttatása. Történeti szempontból két ponton adódik nyilvánvaló kapcsolat Dózsa ügye és a reformáció ügye között. Az egyik, hogy ugyanaz az eszme, sőt egyenesen ugyanaz a személy volt a parasztháborúnak véres megtorlója, mint utóbb a reformáció híveinek megégetője. A szerző Werbőczy Istvánra gondol. „A másik történeti kapcsolat is figyelemreméltó, — írja tovább — Az ugyanis, hogy a legjelesebb magyar reformátoraink —

bizonyára nem véletlenül — éppen a ferences szerzetesrend egykori tagjai közül kerültek ki.” A szerző itt elsősorban a lutheránus reformátorokra gondol. Érdekesnek tartja, hogy kutassuk a kapcsolatot a ceglédi és a wittenbergi események között. De kutatni kellene, az eddiginél alaposabban, hogy hogyan hatott mindkét mozgalomra a cseh husszitizmus és a krakkói egyetem akkoriban haladó szelleme, ahol annakidején igen sok magyar diák tanult.

Az „Egyházi Krónika” c. keleti orthodox egyházi folyóirat 1972. május-júniusi számában „Egyházunk a hazai sajtóban és színművészetben” c. a szerkesztő észrevételezi egyes hazai egyházi folyóiratok orthodox egyházi vonatkozású elírásait. Egy megállapítással kapcsolatosan jegyzik meg a következőket, melyeket minden egyházi embernek, egyházi lapok olvasóinak figyelembe kell vennie. „A tévedés annak a jószándékú törekvésnek tudható be... amely abban tapasztalható, és amelynek lényege az, hogy a Rómával nem egyesült keleti keresztényeket általában orthodoxoknak nevezik. Nem tesznek azonban megkülönböztetést a valóban orthodox és az ún. posthalcedoni egyházak között.

A MAINZI SZABADELVŰ GYŰLEKEZET TEMPLOMÁNAK BELSEJE
WALTER MEYER LEKESZ ÉS GYŰLEKEZETE EGY DEL-
UTÁN VENDEGÜL LÁTTA A HEIDELBERGI KONGRESSZUS
RÉSZTVEVŐINEK EGYIK CSOPORTJÁT

Igy azután orthodox jelzöt kap az Örmény, a Kopt, a Szír-Jakobita, az Ethiop és az indiai Szír-Malabár egyház, holott egyikük sem tartozik az orthodox egyházak közösségébe."

Az Egyházak Világtanácsa nyári utrechti üléséről A „Reformátusok Lapja”-ban dr. Bartha Tibor püspök számol be „Közösségre hívtunk el” c. vezércikkében. A Világszervezet egy európai — holland — és egy amerikai főtitkár után, a vezető tisztségre dr. Philip A. Potter metodista lelkészt, a harmadik világ képviselőjét választotta meg, aki eddig is az EVT egyik osztályának a vezetője volt. Munkássága elé várakozással tekintenek a tagegyházak, de minden jószándékú keresztény ember is.

Igen jelentősnek tartjuk azt a megnyilatkozást, mely visszatükröződik a Keresztény Békekonferenciának az EVT. utrechti üléséhez intézett leveléből. A KBK. elnöke Nyikodim metropolita és főtitkára dr. Tóth Károly levelükben utalnak a világhelyzetben végbement előnyös változásokra, az enyhülés jeleire. Ugyanakkor igen helyesen rámutatnak arra is, hogy „az emberiséget továbbra is aggasztják a véres indokínai események” és „a közel-keleti helyzet továbbra is feszült”. Ebben a helyzetben — írják a KBK vezetői — „szervezeteink szorosabb együttműködése nemcsak lehetséges, hanem a keresztény bizonyágtétel hitelképessége érdekében szükséges is.”

Pimen, Moszkva és egész Oroszország patriarchája népes küldöttség élén az ideai tavaszon látogatást tett az alexandriai, antiochiai és jeruzsálemi orthodox patriarchátusokban.

A Magyarországi Baptista Egyház lapja a Békehírnök nemrégiben emlékezett meg arról, hogy újra megindult lapjuk első száma 15 évvel ezelőtt jelent meg. A lap főszerkesztője Palotay Sándor, a Szabadegyházak Tanácsának elnöke és szerkesztője Nagy József a baptista egyház szemináriumának professzora. Időnként beszámolókat közölnek a Szabadegyházak Tanácsához tartozó többi egyház — methodista, adventista stb. tevékenységéről is.

Világló éjszaka c. a Magyar Televízió néhány Tamási Áron által írt novellát filmesített meg és muta-

tott be. „Öt kötetnyi novellát írt Tamási Áron. Egy sincs közöttük, amely ne kapcsolódna valahogyan a szülőföldhöz. A székely földről ír, még akkor is, ha az elbeszélés Budapesten születik. Emlék és élmény, anekdóta és tündérmese mind ott fakad az erdélyi falvakban, sűrű erdők, virágos rétek, zúgó patakok között, dús nyárban, zord télben” — írja a Magyar Nemzetben Kovács János.

Különös örömmel láttuk viszont a filmen e novellákat, hiszen a katolikus Tamási Áron nem egyszer eljött a mi unitárius gyülekezeti összejöveteleinkre, Budapesten és Pestlőrincen is. Sokan emlékeznek a „Rendes feltámadás” c. novellájára is, melyet egykoron R. Filep Imre olvasott fel egyik gyülekezeti összejövetelel, esztendővel ezelőtt.

Örömmel olvastuk az Új Ember egyik számában, hogy a barbár módon megrongált Pietá szobor — mely az emberiség közös kincsei közé tartozik — „tökéletesen helyreállítható, anélkül, hogy a rongálás nyomából bármi is látható lenne”.

Az „Új Élet” a magyar izraeliták lapja számol be az 1971/72-es „Évkönyv” megjelenéséről, melyet dr. Scheiber Sándor, a rabbiképző intézet tudós igazgatója szerkesztett. A gazdag anyagból kiemeljük dr. Seifert Géza országos elnök visszaemlékezését, mely szerint „1950. február 20-án ült össze a Magyar Zsidóság Országos Gyűlése, hogy megalkossa a sokat szenvedett, a náci üldöztetés következtében megfogyatkozott, de még így is Közép-Európa legjelentősebb lélekszámú maradék magyar zsidóság egységes országos szervezeti szabályzatát. Ez a szabályzat egyesítette első ízben a vallási alapon álló, különböző árnyalatú magyar zsidóságot, az egyes árnyalatok eredeti jellegének fenntartása mellett.” Dr. Scheiber Sándor és dr. Dán Róbertnek az Évkönyvben megjelent érdekes írásainak a méltatására még visszatérünk.

Az evangélikus egyház „Hitünk és Életünk” c. Dr. Káldy Zoltán püspök irányítása alatt dolgozó munkaközössége közös törekvésének az eredményeként „szórványhittankönyvet” jelentetett meg. E munka minden szórványegyház számára útmutatóul és például szolgálhat.

Dr. László Gyula egyetemi professzornak — egyházunk tagjának — „a Népvándorlaskor művészete Magyarországon” c. munkáját a Corvina kiadó francia nyelven is megjelentette a párizsi Editions Cercle d'Art-ral közös kiadásban, az UNESCO támogatásával.

Nemeskürty István „György Barát” c. háromrészes TV-játékát érdeklődéssel figveltük. György Barát politikájában a Zápolya család híve volt és nem kis része volt a XVI. században létrejött önálló erdélyi fejedelemség kialakulásában, melynek trónján első ízben Zápolya János fia, II. János választott magyar király és Erdély fejedelme, a később unitáriussá lett János Zsigmond uralkodott. A romániai akadémiai kiadó magyar Nyelv és Irodalomtudományi Közlemények c. folyóiratában jelent meg dr. Márton Gyula kolozsvári egyetemi professzor tanulmánya „A romániai magyar nyelvjáráskutatás egy negvedszázada” címen. E tanulmány valamint a romániai Új Élet c. folyóiratban megjelent beszámoló felhasználásával Ruffy Péter újságíró „Utazás az anyanyelv körül” c. időről időre érdeklődést kiváltó tanulmánynak is beillő cikkeiben ír a romániai magyar nyelvatlaszok gyűjtésének és kiadásának a jelen-

tőségéről a Magyar Nemzet c. napilap egyik vasárnapi számában.

Márton Gyula professzor — írja Beke György újságíró — „majdnem húsz éve dolgozik Gálffy Mózesrel együtt a székely nyelvjárás atlaszán.” Márton Szabó T. Attilával és Gálffy Mózesrel közösen elkészítette a moldvai csángó nyelvjárás háromkötetes atlaszát, írja Beke — „ezt az úttörő jelentőségű, pótolhatatlan értékű munkát.”

Háromszáztíz székely településen tették fel kérdőívük több, mint négyszáz kérdését és 14 év gyűjtőmunkája után fogtak hozzá Csík, Gyergyó, Háromszék, majd Udvarhelyszék tájnyelvi atlaszának a szerkesztéséhez. Közben folyik a munka az aranyosszéki, marosmenti, nyárádmenti, de a szamosháti és a bánsági magyar nyelvjárások anyagának a gyűjtése. Márton professzor tanulmányából idézi Ruffy Péter a következőket: „a nagy cél és a nemes ügy érdekében vállaltuk az adatgyűjtés és feldolgozás fárasztó munkáját, átengedve az elméleti kiaknázás jelentős részét azoknak, akik mellettünk felnőttek és munkánkat tovább folytatják.” Szeretnénk végül megjegyezni azt is, hogy e munkában jelentős részt vállaló Gálffy Mózes unitárius családból származott és a kolozsvári egykori unitárius kollégiumban kezdte meg tanári működését.

A Reformátusok Lapja október 29-i száma rövid beszámolót közöl a Zsinati Tanács üléséről. Dr. Bartha Tibor püspök bejelentette, hogy „a Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa akadémiai szintű lelkészsképesítő bizottságot kíván működtetni és ehhez — egyházunkat megtisztelő módon — a Zsinat lelkészsképesítő bizottságának támogató közreműködését kéri. A Zsinati Tanács örömmel köszöntötte ezt a kezdeményezést és az ökumenikus testvériség szellemében jóváhagyta a megvalósításra vonatkozó elgondolásokat.”

Úgy értesültünk, hogy Palotay Sándor a Szabadegyházak Tanácsának elnöke nemrégiben előadást tartott a debreceni református teológiai akadémián. E jelentős kezdeményezés további fejleményeiről és részleteiről lapunk olvasóit tájékoztatni fogjuk.

A Keresztény Békekonferencia vezetői arra törekszenek, hogy e jelentős mozgalommal az egyházak gyülekezeti pásztora is közelebbről megismerkedjenek. A csehszlovák huszita egyház brnói püspöke, Karel Pudich, szeptember 21-én Staré Brnóba hívta egybe egyházmegyéje lelkészeit békekonferenciára. Előttük a KBK bizottságának tagja — a körünkben is jól ismert —, dr. Novák Mirosláv, a csehszlovák huszita egyház pátriárkája tartott előadást. Beszámolt az európai közvélemény képviselőinek az európai biztonságról tartott brüsszeli nagygyűlése eredményeiről és az európai biztonság csehszlovákiai bizottságának munkájáról.

Jugoszláviában járt a magyar református egyház husztagú küldöttsége Ráski Sándor miskolci püspök vezetésével és meglátogatta a jugoszláviai magyar református egyházat. Pacséron Csete K. István püspök fogadta a küldöttséget. A XVI. századi unitárius egyház történelemből jól ismert dél-baranyai Laskón pedig dr. Varga Sándor, a jugoszláviai Lelkészegyesület elnöke. A küldöttség tagjai több alkalommal igehirdetéssel szolgáltak a jugoszláviai magyar református gyülekezetekben.

A „Katolikus Szó” egyik októberi számában a Központi Szemináriumban tartott papnevelői értekezletről olvastunk tudósítást. A II. Vatikáni Zsinat megkívánja a jövő papságának korszerűbb és színvonalasabb felkészítését hivatása gyakorlására, — írja a tudósítás. Dr. Cserháti József pécsi megyéspüspök, a püspökkari konferencia titkára hangsúlyozta, „hogy az oktatási reformot a most kezdődő tanévtől kezdve bevezetik a Püspöki Kar határozata szerint. A reform kiterjed arra, hogy milyen tárgyakat tanítunk és mekkora óraszámban. Mintegy 5500 oldalnyi alapjegyzeteket készítenek országos összefogással.” „Minden azért történik — írja a beszámoló — hogy a jövő papok jobb felkészüléssel állhassanak Krisztus és az emberek szolgálatába.”

Illyés Gyulát, irodalmi életünk nesztorát, a költőt és a prófétát köszönti az egész magyarság. A sok virág mellé odafűzzük szerény köszöntésünket is. A Puszták Népe c. írását fiatalkorunkban olvastuk s belőle sokat tanultunk. Halottak napján született hetven évvel ezelőtt az a költő, aki megállt a reformáció emlékművénél Genfben — gyülekezeteink összejövetelein hány-szor hallgattuk bölcs tanítását — de életében megérte azt, hogy népe felemelkedett, eltűnt a hárommillió kol-dus és élete alkonyát „a beért vetés hulláma öleli körül”. Illyés Gyula megtanított azon a nyelven írni, mely „a legszétszórtabb nyelve Európának, ha ugyan nem az egész világnak” és megtanított arra, hogy sze-ressük szétszóródott népünk fiait és leányait, ha új la-kóhelyükön is szeretettel gondolnak a hazára.

Petőfi Sándor születése százötvenedik évét köszönt-jük az új esztendő hajnalán. Petőfiről lapunk következő számában emlékezünk.

Az utolsó utáni éjszaka c. mutatta be Maróti Lajos drámáját a Nemzeti Színház. A darab Giordano Bruno tragédiáját írja meg, és egy elképzelt találkozását VIII. Kelemen pápával. Giordano Bruno — amint ezt Mátrai Betegh Béla — egyházunk tagja — írja kritikájá-ban „a kényelmes hit helyére a fárasztó tudományt, a hiedelem börtönei helyébe a gondolat szabadságát” he-lyezte. „A Földet és lakóját a Részből felemelte az Egészbe, s az ember szemét a távolira nyitva, úgy in-gerelte fel a rövidlátókat, a Rész urait, hogy azok máglyára kergették a szemnyitogatót.

Ebben az összefüggésben említjük meg, hogy egyhá-zunk tagja, a már néhai Raffy Ádám író, korábban szép regényben örökítette meg Giordano Bruno küzdel-meit.

A Keresztény Békekonferenciának egy év óta ma-gyar főtítkára van dr. Tóth Károly a református Zsi-nati Iroda külügyi osztályának vezetője személyében, aki dinamikus egyéniségével új életet hozott e mozga-lomba és kitágította működési lehetőségeit. Az Evan-gélikus Életnek adott nyilatkozatában szól a jövő év terveiről is. „Előkészítés alatt áll egy kelet-afrikai lá-togatás, amelynek keretében a tervek szerint — a KBK vezetőit neves afrikai államférfiak fogadják majd. A jövő év legkiemelkedőbb eseménye lesz május végén a Moszkvában sorra kerülő Folytatólagos Bizottsági ülés, amelynek több, mint száz tagja mellett számos ven-déget hívunk a tanácskozásra.” A legfontosabb feladat-nak azt tartja a főtítkár, „hogy az egyház vezetői, lel-kipásztora és tagjai folyamatosan feladatuknak tart-ják a keresztény békemunkát”. E megállapítással nem-csak egyetértünk, de azt gyakoroljuk is.

A pécsi hitvita

A Theológiai Szemle 1972. évi 9–10. számában jelent meg a szegedi Mészáros László tanulmánya „Elég merni is a nagyot”, melyben Skarica Máté ráckevei református prédikátor költő életéről és munkásságáról emlékezik. E tanulmánynak a pécsi unitárius-református hitvitát valóban ökumenikus szellemben ismertető fejezetét adjuk át olvasóinknak az alábbiakban.

A pécsi hitvita

Az utolsó ismert év a kevei költő-prédikátor életében az 1588-as esztendő, amikor Pécsen lebonyolította legnagyobb szabású hitvitáját a jeles unitárius püspökkel, Válaszuti Györggyel. Ez az esemény is bizonyítja, hogy Skarica Máté a Duna környékén is ádáz harcot vívott a szentháromságtagadó „ariánusokkal” (akiket különben a Szegedi-biográfiában több helyen kárhozzat), ha még az ország másik felébe is hajlandó volt elmenni és vitába bocsátkozni velük. Az unitárius mozgalommal való szembenállása ugyanakkor fényt vet társadalmi helyzetére, elkötelezettségére, politikai állásfoglalására is: ő, a gazdag kalmárváros vagyonszerző kereskedőkéseinek, tőzséreinek, kézműveseinek és gazdagparasztjainak képviselője, Ráckeve szellemi életének irányítója, nem állhatott ki a sacramentáriusoknál demokratikusabb plebejus egyistenhívők mellett — ha ezt teszi, a gazdag kevei presbiterek nem sokáig tűrték volna meg a prédikatori szószerkezetben. Persze, emellett Szegedi hatása, rokoni köre, családja, társadalmi helyzete (a Skaricák valószínűleg nemesi származásúak voltak), egész neveltetése is egyértelműen a módos cívis-polgárok mellé állították az élete utolsó éveiben rendezett anyagi körülmények között élő ráckevei prédikátort.

A nevezetes „pécsi disputa” 1588 augusztusának legvégén zajlott le, ám előzményei még júniusra nyúltak vissza. Válaszuti Györgynek fennmaradt a hitvitáról visszaemlékezés alapján készített emlékirata („Az Pécsi Kereztien Rendnek, méltatlan Prédikátorának Válaszuti Georginek Scaritza Matheval az Kewieknek twztelestes és bwczwletes Praedikátorával, Pétsenn valo bezelgetesec, az egi Igaz Isten feleol, ees az Názarethi Jezus Christus feleol igaz oka és rendi: Anno Domini CIDID LXXXIIX DIE 29; ET 30 Augusti, Georgius Valazuti ad Lectorem.”), ebből nyomon követhetjük az eseményeket.

1588 júniusának legvégén több pécsi kereskedő — Magasi János, Mihály István, Szabó András, Ferenc deák, Szűcs András, György deák, Bernárd deák és Kis Ferenc deák — a június 29-én (Szent Péter napján) megtartandó dunaföldvári „sokadalomra” igyekeztek. Tolna mezővárosában meg akartak pihenni — ám a vallásgyűlölet légkörében élő tolnaiak nem adtak szálalást az „eretnek” unitáriusoknak. Erre azok a tolnai sacramentárius prédikátorhoz, Tolnai Decsi Gáspárhoz mentek, és az őket ért vallási sérelem miatt elégtételt kértek tőle: javasolták neki, jöjjön Pécsre, s ott Válaszuti Györggyel hitvitán döntsék el, melyik vallásfelekezetnek van igaza. Decsi Gáspár azonban kitérő választ adott, s a földvári sokadalomra halasztotta a döntést. (A tolnai, ráckevei, földvári híres vásárokon a protestáns prédikátorok is megjelentek; Decsi velük akarta megbeszélni a „disputa” ügyét.) A földvári vásáron a prédikátorok valóban megvitatták a pécsiek javaslatát; döntésüket Skarica közölte a unitáriusokkal a papok nevében:

„Ígéretet tészen a Pécsre való jövetelök felől, de mert hogy úgy mond nekünk is vannak polgáraink,

kik nekünk kenyeret adnak, nem illendő azok nélkül indulatot tennünk, hanem eleikbe terjesztvén a kegyelmetek kívánságát, valamit tanácsolnak abban járunk el.”

Mivel a reformátusok válasza késett, július 15-én a pécsi vezetők Kis Farkas főbíró, Szabó Gergely polgármester — levélben sürgették a tolnai előjáróságot a döntés meghozatalára. Eötvös Imre tolnai főbíró levele, mely július 27-én kelt, nemleges választ adott: a tolnai tanács nem engedte el a papját Pécsre, a „vészes időkre” hivatkozva. (A tolnaiaknak még eleven emlékezetükben élt az 1574-es nagyharsányi hitvita gyászos emléke: a disputából győztesen kikerülő sacramentáriusok — Veresmarti Illés, Kálmáncsai Mátyóki Péter és Siklósi Miklós — felakasztatták a török béggel a vesztes unitárius harsányi papot, Alvinci Györgyöt; társa, Tolnai Lukács csak nehezen tudott Pécsre menekülni. Az unitáriusok nem hagyták annyiban a dolgot, törvénytelen gyilkosság címén feljelentették Veresmartiékat a budai beglerbégnek, aki a sacramentáriusokat halálra ítélte. Megmenekülésüket csak az unitáriusok emberségének köszönhatték, akik közölték a basával, hogy nem kívánják ellenfeleik halálát — így a baranyai püspök és társai hatalmas összegű váltságdíj fejében megmenekültek a kivégzéstől.)

Pécs megsértett egyistenhívői nem nyugodtak bele a dologba; augusztusban változás állott be az ügyben, ugyanis:

„Mentek vala keozwllwnk, az az Pétsen lakozó Polgárok keozwl Várasnak zwkségiért Várasnak hagiomaniából hárman azután nem sok napokkal Budára, hol mulatásokban mikor az Kewiek ys ayándékával az Pasához érkeztenek volna, ees ezekkel zóban beszédben elegiedtenek volna, véghre egimást kezességwül vezik illien ok alatt, hagi ha bántása nem lenne Pétsen az Preadikátoroknak, tudni illik Scaricza Máthénak, wk rá bírnák, hagi el mennének véle... halgatói lennének...”⁴⁴

Igy aztán az óvatos tolnaiak helyett Kevi prédikátora, Skarica vállalta a „pécsi dispután” való részvételt. Az unitáriusok kocsit küldtek érte, s augusztus 27-én Ráczai János deák, pécsi kereskedő járművén érkezett meg az „ariánusok” baranyai központjába. Ráczainál szállt meg, s még aznap érintkezésbe lépett Válaszutival, ki módfelett barátságosan és tiszteletteljesen fogadta: „...ez országot, ees egiéb tartományokat által folta az kegielmed híre neue...” — üdvözölte a nagyhírű kevei prédikátort.

Skarica több feltételhez kötötte a hitvitán való részvételt. Feltételeit Válaszutival beszélte meg, egy hosszú séta alkalmával, melyre a táj szépségére kíváncsi ráckevei lelkész kérésére került sor. Megmászta a város fölött emelkedő Mecsek hegységet, Skarica gyönyörködött a pompás panorámában, s nem állta meg, hogy fenn a tetőn ne fürödjék meg a „híres neues Tettienek kut fei”-ben, azaz a Tetye forrásában.⁴⁵ A pécsiek biztosították a kevei prédikátort, hogy sem a magyar, sem a török részéről nem lesz bántódása, bárminő is legyen a vita kimenetele. A „disputa” módjában azonban már sokkal nehezebben egyeztek meg: Skarica ugyanis zárt, írásban lefolytatott vitát javasolt, míg ellenfele ragaszkodott a számára sokkal előnyösebbnek ígérkező szóbeli nyilvános párviadalhoz. Ám hiába erősködött Válaszuti, a ráckevei lelképásztor szívósan ellenállt: „Nem lehetne az az dologh háborúságh nélkül, ees ugi az mwdolgunk végh nélkül lenne.”⁴⁶

Végül mindketten engedtek, s kompromisszumos megoldásra jutottak: elhatározták, hogy délelőttönként a templomban az egész közönség előtt, délutánonként pedig magánházaknál, szűk körben vitáznak, ahol jelen lehet ugyan Válaszuti 2–3 híve is, de a „disputába” nem szólhatnak bele.

A nevezetes szópárbaj 1588. augusztus 29—30-án zajlott le; a nyilvános vitákon nemcsak az unitáriusok, hanem a katolikusok is részt vettek, s magatartásukkal jelentős támogatást nyújtottak Válaszutinak, míg Skarica egyszál egyedül volt kénytelen állni a sarat. A különféle vallási dogmák — pl. a szentháromság elve, Jézus Krisztus isteni volta, az úrvacsora kérdése stb. — körül heves polémia bontakozott ki, mindkét fél körömszakadtáig védte a maga igazát. Skarica azzal a szándékkal érkezett Pécsre, hogy Kálvin tanaival — melyek, mint remélte, termékeny talajra fognak hullani — meggyőzi „ariánus” ellenfelét; a pécsi unitárius püspök szintén erre törekedett, s mivel a legcsekélyebb közeledés sem alakult ki közöttük, mindketten az evangéliumi tanítások meg nem értésével, a Biblia tételeinek szándékos félremagyarázásával vádolták egymást. A vita másnapján Skarica már látta, lehetetlenség lesz akár csak a legkisebb kérdésben is

egyeztetni álláspontjukat, ám a küzdelmet nem adta fel, noha Kolozsvárról Pécsre került egyistenhívő ellenfele nemegyszer még Rotterdami Erasmus humanista elveit is felsorakoztatta ellene („...lásd meg Erasmus és megértheted!” ... „Eresmus is tanúságot mutat felőle”).⁴⁷

A kétnapos heves hitvita eredménytelenül végződött; egyik fél sem tekintette magát legyőzöttnek — ez kitűnik még Válaszuti elfogult leírásából is. Bár a pécsi pap a hitvita leírásában olyan részleteket igyekezett kidomborítani, amelyek az ügyének igazát, eszméinek diadalát voltak hivatva igazolni, az egész „disputát” áttekintve Válaszuti állítását legfeljebb csak óhajnak tekinthetjük; a félelmetesen vitázó Szegedi tehetséges tanítványa megvédte Kevi becsületét, még ha Kálvin hitelveinek igazát nem is tudta elfogadtatni vitapartnerével.

Nőni fokozatosan a szeretetben

A kolozsvári KERESZTÉNY MAGVETŐ 1971. évi 4. számából vettük át az alábbi szép és tanulságos írást.

Balázs Ferenc életének magyarázata: az ő hite. Inkább valláserkölcsi életfelfogásnak lehet nevezni ezt a lelki tartalmat, mert sokkal többet felel benne, mint amennyit — hagyományosan — hitvallás alatt értünk.

Irodalmi hagyatékában feleleteket találunk mindazokra a kérdésekre, melyekre a mai unitárius keresztény ember valláserkölcsi életében feleleteket keres.

„A magammal való beszélgetésekhez 15 éves koromban kezdettem hozzá... másik 15 év alatt rendeztem be belső világomat, faragtam ki lelkem bútorzatát, láttam el értékjelzőkkel az összegyűjtött kincseket és a limlomokat, alakítottam ki életem belső rendszerét.” (A rög alatt, 307 l.)

„Hitem elmélkedések, kutatások, tudatosítások hosszú esztendői alatt fejlődött ki. E világ mozgásait értelemmé szűrni, a dolgok természetével tisztába jönni magamnak e roppant mindenségben helyet biztosítani csak nagyon lassan sikerült... De az időnek el kellett jönnie, amelyben a világ tagjául avat... A végén már e világ valóságának a problémájával viaskodtam. Már tudtam, hogy ha minden történés alapját és végső lényegét a megértéssel átfogom, akkor minden kis kérdésre és minden nagy kérdésre a feleletet megtalálom.” (Uo. 217—218. l.)

„Hiszem, hogy a világ nem véletlenségek láncolata. Hiszem, hogy minden valamiért van. Hiszem, hogy a világnak az a rendeltetése, megmászhatatlan akarata, hogy olyan személyiségeket alakítson ki, akik egynek tudják, érzik magukat az egész világgal s aszerint cselekednek. Hiszem, hogy a világcél megvalósítása sok apró szándék, emberi akarat kiteljesedésén keresztül munkálkodik... Minden egyénnek a végtelen lánc egy szemének kikovácsolása jutott osztályrészül. Hiszek ebben a feladatban, az én külön, kis célomban... Ezenkívül arra törekszem, hogy másokkal, testvéreimmel, közös társaságban, kiépítsem a szeretet kapcsolatait. Hiszem, hogy ha az én kicsi célomat megvalósítom, valamit tettem, aminek magában is értéke van s aminek értelmét a halál sem tudja elvenni... Hiszek az ember méltóságában; s ha magát a világcéllal azonosítja: akarata szabadságában... és... hiszem az Istent: őh e világ gyönyörűsége, hatalmas, csodálatos, megdöbbentő, titokzatos; s mikor csordulásig megtelek vele, amikor elnyom a végtelensége, fölemel a közvetlensége... akkor ez buggyan ki belőlem: Isten... közelebb akarom magamat vinni hozzá, rá akarok tapadni, vele egygyé kívánok lenni.” (Uo. 222., 434. l.)

„Mekkora és milyen gazdagon él ez a mindenség! Napok, csillagok pályáikon keringenek. A földön mozgás, élet mindenfelé. A kövek is élnek, atomjaik egymás körül keringenek. A mindenség él: élete, lelke van. Tart, éltet minden törvényeivel. Ez a lélek: Isten. Mindennek dolgot ad, mindenre törvényeivel gondot visel. Vajon velünk mit akar? Azt, hogy lássam őt. Nagy testvéri közelségbe hoz engem Isten mindennel. Dicsőítem, tiszteltem az Istent! Én is élni, nyílni, gyümölcsözni akarok: élni az isteni életet... Legyen áldottabb a föld, boldogabb az élet, ahogy Jézus tanította: Istenország.” (Uo. 118—120. l.)

„Az én életem célja: rész lenni egy cél felé törekvő egészben, megtenni mindent, ami lehetséges, hogy az én kicsi hozzájárulásom a nagy cél, a világcél megvalósulását elősegítse.” (Uo. 221—22. l.)

„Hiszek az ember társas öntudatában és annak fejlődési lehetőségében.” (Uo. 48. l.)

„Az emberek ma még kétlakiak. Ami igyekezés befelé, az törtetés, rosszakarat kifelé; aki jóság, igazság befelé, az önzés, emberszólás kifelé. Ezt meg kell érteni és szeretni kell az embereket, mert nem rosszak, hanem csak ilyenek.” (Uo. 250. l.)

„Az egyénnek meg kell tágulnia. A másikban az embert meg kell látnia. A társadalmi érzéknek, a szeretetnek, amely őt másokkal azonosítani képessé teszi, meg kell fakadnia, mélyülnie, tágulnia kell... Lassan és egyénenként nő a szeretet. Tömeges jelentkezéséről még beszélni nem lehet, még sokáig nem.” (Uo. 210—211. l.)

„Végtelenül messze van a végcél: a béke a földön. Nemzedékek ezrein át kell nőni fokozatosan a szeretetben, amíg odaérkezünk. De el fog jönni, mert a szeretet már felébredt az emberben; minél több ember teszi életében törvénné a szeretetet s az ilyen emberek minél nagyobb közösségekbe szövetkeznek össze, annál közelebb jutunk a végcélhoz.”

„Jézust szeretem és nagyrabecsülöm. A szellemiségnek ekkora tanújelét adta, mint talán senki más az emberiség ismert történelmében. Én és az Atva egy vagunk, mondotta Jézus s ennek igazi jelentését az ő életében találjuk. Amelyből az igazság megvalósulásának, a magunk kicsi ériének, a mindenség valóságához való hozzáegyeztetésének végtelen nyugodtsága és derűje sugárzott. Az isteni élet muzsikájától zengett, akármit tett s ha semmit sem tett, akkor is. Isten hangját én a magam lelkében akarom meghallani. Mégis szívembe zárom őt, mint Istennek egykori, nagy boldog szerelmesét.” (Uo. 491., 492. l.)

„Jézus bölcsessége: az Isten lélek és az ember isteni célja: Istenországa megalapítása. Istenországa: az em-

berek szeretetközössége. Lassan, fokozatosan épül, ahogy a szeretet, az él benne, aki társát testvérének érzi, sorsát sorsához köti, érdekeit azonosítja... Minden ember magából vessen egy téglát Isten-országának építéséhez. Ez a mi külön, kicsi életünk célja. Mi tegyük meg a magunkét, a többi apránként

elkövetkezik. Ezzel elmúlik életünk, de ami bennünk örökkévaló: az isteni lélek nem semmisül meg soha." (Uo. 120., 121. l.)

„A lelkész azt mutassa meg, hogy miképpen lehet isteni életet élni." (Uo. 259. l.)

Összeállította LŐRINCZI LÁSZLÓ

HÍREK

A MAGYAR POSTA 1973 január elsején bevezeti a postai irányítószámokat. Támogassa minden olvasónk és hívünk ezt a korszerű, jobb munkát biztosító módszert. Egyházi központunk és a budapesti egyházak központi lelkész hivatálának helyes címzése a jövőben: Nagy Ignác u. 4. 1055 Budapest. Lapunk kiadóhivatalának címe: Högyes Endre u. 3., 1092 Budapest.

Önkéntes segítséget kérünk kedd-péntek délelőttre vagy hétfő délutánra, akik néhány órai munkát hajlandók áldozni arra, hogy lapunk és egyházunk címjegyzékét az új postai irányítószámoknak megfelelően átdolgozzuk. Jelentkezés személyesen vagy a 113-094 telefonon.

Néhai dr. Zsakó Andor egyházi tanácsos halálának 30. évfordulója alkalmából 500,- forintot adományozott az elhunyt fia, Zsakó Andor. Hálás köszönet érte.

A református, evangélikus és római katolikus teológiai akadémiák megnyitó ünnepségén dr. Ferencz József püspök képviselte egyházunkat.

A reformáció évfordulója alkalmából a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa emlékünnepeket tartott október 29-én a budapesti Deák téri evangélikus templomban. Egyházunk vezetői pécsi szórványlátogatásuk miatt nem vehettek részt a szép ünnepélyen.

Dr. Bartha Tibor debreceni református püspököt a református egyház zsinati elnökét november 15-én tiszteletbeli doktorrá avatta a budapesti evangélikus teológiai akadémia. Az ünnepségen egyházunk képviselői is részt vettek. Dr. Bartha Tibor püspököt e megtiszteltetés alkalmából szeretettel köszöntjük. E megnyilatkozásban is az ökumenikus szellem és gyakorlat tágulását értékeljük.

Dr. Káldy Zoltán evangélikus püspököt a debreceni református teológiai akadémia iktatta tiszteletbeli doktori sorába. Az avatás a debreceni kollégium újrapi-
tési ünnepségeivel volt kapcsolatos, amint erről a református és az evangélikus sajtó hírt adott. Ugyanakkor avatták tiszteletbeli doktorrá dr. Juhász Istvánt a kolozsvári protestáns teológiai intézet professzorát is, más ismert református külföldi egyházi személyiségek társaságában. Szeretettel köszöntjük dr. Káldy Zoltán püspököt és díszdoktorait.

Dr. Filep Aladár orvos és Szóts Edith november 11-én házasságot kötöttek és frigyüket a budapesti unitárius templomban szép gyülekezet előtt dr. Ferencz József püspök áldotta meg. Szeretettel kívánunk a fiatal párnak sok örömet és boldogságot.

Pethő István főtisztelendő úr és felesége családi látogatást tettek Svájcban. Örömmel köszöntjük őket újra itthon remélve, hogy a főtisztelendő úr — amint egészsége megengedi — ismét szolgálatot vállal nagy ünnepeinken a Högyes Endre utcai templomunk színpadán.

A budapesti Högyes Endre utcai templom ablakai javításra szorulnak. A templom belső falai is igénylik a festést. Bencze Márton lelkész javaslatára egyházunk vezetősége a jövő év tavaszán megkezdődő részbeni munkálatok elvégzésére 35.000 forintot biztosított az Adventista Egyház testvéri adománvából.

Kecskeméten és Nagykőrösön december 3-án istentiszteletet tartott és úrvacsorát osztott ottani híveinknek Bencze Márton budapesti lelkész.

Bartók Béla főgondnok társaságában dr. Ferencz József püspök szeptember 30-án és október 1-én, őszi háláadó istentiszteleten és úrvacsoraszertáson vettek részt szegedi és hódmezővásárhelyi híveinkkel együtt. Szegeden Kovács Dénes a leányegyházközség gondnoka, Hódmezővásárhelyt Kelemen Miklós lelkész köszöntötte a vendégeket. Az üdvözlést Bartók Béla főgondnok köszönte meg meleg szavakkal figyelemztetve a híveket arra, hogy a kevesek is tudnak hűségese maradni, ha követik Jézus és egyházalapító őseink hagyományait. A hódmezővásárhelyi templom és a lelkész lakás is — kívül és belül — javításra szorul, sajnos helyi erőből erre nem telik. A hódmezővásárhelyi gyülekezet is érzi a főváros és az iparvidék elszívó hatását. A renoválás problémájának megoldása állandó gondját képezi az egyház vezetőinek.

Pécsett — úrvacsoraszertással egybekötött — istentiszteleten vett részt és látogatta meg szórványgyülekezetünket dr. Ferencz József püspök és Bartók Béla főgondnok, október 29-én. Szombaton délután dr. Ferencz József püspök látogatást tett dr. Cserháti József pécsi római katolikus megyéspüspöknél, majd d. u. Szász János dunántúli lelkész és dr. Vernes Gyula szórványgondnok kíséretében dr. Balogh György református esperesnél és másnap d. e. Balikó Zoltán evangélikus esperesnél, aki évek hosszú sora óta szeretettel engedi át templomát, unitárius istentiszteletek tartására. Egyházunk képviselői szombaton d. u. több unitárius családot is meglátogattak, akik szeretettel fogadták egyházunk vezetőit. Vasárnap d. e. meglátogatták a pécsi Mindszentek templomát, mely több mint száz éven át az unitáriusok birtokában volt. Az istentiszteletet követően Szász János lelkész üdvözlésére válaszolva, Bartók Béla főgondnok köszönte meg a hívek hűségét és rámutatva a szórványélet nehézségeire, kérte őket, hogy továbbra is ragaszkodjanak őseiktől örökölt unitárius hitükhöz. Szombaton este dr. Vernes Gyula szórványgondnok és leánya látták vendégül egyházunk képviselőit.

Özv. Kincses Lászlónét, az egykori füzeggyarmati unitárius iskola tanítónőjét, a szeghalmi kórházban László Andor lelkész és felesége kíséretében meglátogatta dr. Ferencz József püspök. Az egész falu által tisztelt Irénke néninek továbbra is jó egészséget kívánunk.

A pestiőrinci egyházközség október 22-én gyülekezeti napot tartott. Az összejövetelt Huszti János lelkész áhítata vezette be, Timár Máté író pedig a magyar rádióban is elhangzott karcolataiból olvasott föl. Szeidel Jenő nv. zenetanár zongoraszóval gyönyörködtette az egybegyűlteket. Az ünnepélyt László Andor lelkész zárta be.

Végh Mihály lelkész közölte, hogy útlevelet november hó folyamán kézhez kapta és reméli, hogy családjával együtt most már hamar útrakelhet. Reméljük, hogy a karácsonyi ünnepeken már ő vezetheti a szolgálatot kocsordi híveink örömeire.

Özv. Gallay Domokosné és sokan mások, részben levélben, részben személyesen mondtak köszönetet azért, hogy az egyetemes egyház, ill. a budapesti egyházközség halottak napjára elhalt szeretteik, egyházunk egykori pásztorai, főgondnokai, gondnokai, jótevői sírjára az idén is elhelyezték a kegyelet és az emlékezés koszorúit.

A Hazafias Népfront budapesti bizottsága, hazánk fővárosa, Budapest centenáriuma alkalmából papi békegyűlést hívott egybe október 20-ára. E gyűlésen ismét együtt voltak jelen a római katolikus, az ortodox, a protestáns és izraelita egyházak vezetői és lelkészei. A centenáriumi ünnepségek eddig és még a jövő év folyamán sorra kerülő eseményeiről Kelemen Lajos, a Fővárosi Tanács általános elnökhelyettese tartott érdekes tájékoztatót, melyet számos hozzászólás követett.

A Budapesti Unitárius Egyházközség okt. 22-i presbiteri gyűlésén testvéri egyezsége jutott az Adventista Egyházzal azt illetően, hogy az istentiszteleti hajlék nélkül maradt testvéri gyülekezetnek istentisztelet tartására átengedi Bp. V., Nagy Ignác u. 4. sz. alatti I. emeleti termét úgy és olyan feltételekkel, hogy azt az Unitárius Egyházközség továbbra is használja mindazon alkalmakkor, amikor arra szüksége van. Hogy a Budapesti Egyházközség presbiterei mennyire szívükön viselték az otthon nélkül maradt adventista hívek kérését, bizonyítja az is, hogy néhány betegség és bejelentett igazolt távollmaradás figyelembevételével a gyűlés teljes létszámú volt. A testvéri egyezés eredményeként néhány héten belül felújításra kerül a Budapesti Unitárius Egyházközség V., Nagy Ignác u.-i templomának elektromos fűtőberendezése s így e tél kezdetétől már fűtött templomban tudjuk tartani istentiszteleteinket. Hisszük, hogy a két egyház között létrejött megállapodás — melyet egyhangúlag hagytak jóvá egyházközségünk előjárói — jól szolgálja az egyházak közötti békét és felekezeti közti jó kapcsolatot s így előbbre segíti az egyházak tevékenységében mind nagyobb szerephez jutó ökumenikus kibontakozást is. Ezzel a hittel kezdődött és ezzel a hittel záródott a Budapesti Egyházközség október 22-i presbiteri gyűlése.

Gyülekezeti napok a budapesti egyházközségben.

A Högyes utcai gyülekezeti teremben október 15-én tartották meg a szokásos hónap harmadik vasárnapi családi összejövetelt és szeretetvendégséget. Bencze Márton lelkész áhítata után ifj. Veres Péter tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást, illetve olvasott fel édesapja emlékeit és munkásságát idéző készülő könyvéből néhány megkapó részletet, melyet nemvárt éleveséggel egészített ki a hallgatóság jónéhány tagja, saját emlékeit, élményeiket, meglátásaikat helyezve a hallottak mellé. Ez alkalommal is bebizonyosodott, hogy népünk nagynevű fia, a kiváló író- és nemzetnevelő, Veres Péter életműve, miszerint tanuljunk meg „népben, nemzetben gondolkodni”, az olvasók lelkében televény talajra talált.

A Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben november 5-én került sor a szokásos hónap első szombati családi összejövetelére és szeretetvendégségre. Huszti János lelkész tartotta az áhítatot, majd dr. László Gyula egyetemi tanár előadása következett „A honfoglaló magyarok vallása” címen. Lenyűgöző, nagy felkészültséget mutató előadást hallottunk, mely megajándékozott új ismeretekkel, de ezen túlmenően egészen reálisan átélte meleg érzésekkel is. Faragó Laura népdalokat énekelt, Péter Ilonka népballadákat szavalta, — művészetükkel nagymértékben hozzájárultak a népes gyülekezet, a nagy család lelki építéséhez.

Kaposvári és Nagykanizsai híveink körében végzett szórványlátogatást nov. 12-én Szász János dunántúli lelkész.

Miskolcon, okt. 22-én úrvacsoraosztással egybekötött istentiszteletet tartott Bajor János debreceni lelkész, aki ez alkalommal több hívünket is meglátogatott. Szepesváraljai Alfonz és családja házuknál is szeretettel vendégül látták a Miskolcra ellátogató lelkészünket.

Egerben okt. 29-én úrvacsoraosztással egybekötött istentiszteletet tartott Bajor János debreceni lelkész, aki egri tartózkodása alatt felkereste és meglátogatta ottani szórányszékhelyi között egykori füzeggyarmati híveit, néhai id. Sári József, egykori gondnok és községi bíró unokáit.

Bajor János debreceni lelkész a debreceni és a szórányszékhelyi mellett el látja, a füzeggyarmati egyházközségben is a beszovalgó lelkész teendőit és ottani híveink részére havonta két alkalommal tart istentiszteletet és oszt a nagy ünnepeken úrvacsorát. Ezen felül az elmúlt hónapokban több alkalommal Kocsordi gyülekezetünkben is szolgált.

A Hőgyes Endre utcai gyülekezeti teremben nov. 19-én du. tartott gyülekezeti napon az áhítatot Dávid Ferencre való emlékezés jegyében Szász János lelkész tartotta. Bartók Béla főgondnok egyházunk érdekében külföldön végzett szolgálatairól — Hollandia, NSZK, Románia — tartott előadást.

Külföldi hírek

A heidelbergi IARF kongresszusról rendre jelennek meg beszámolók a különböző külföldi unitárius és szabadelvű lapokban. A legtöbb beszámoló hangsúlyozza, hogy az IARF vezetői és a kongresszus minden tagja örvendett annak, hogy az 1972. évi augusztusi kongresszuson — a második világháború befejezése óta —, igen jelentős képvisellel vettek részt a szocialista államokban élő unitárius egyházak. Így Romániából tízen, Magyarországról heten Csehszlovákiából pedig négyen voltak jelen. Utóbbiak között volt a dr. Kupka József a csehszlovák huszita egyház prágai püspöke és dr. Kanák Miroslav a prágai Husz János teológiai fakultás dékan-professzora, valamint dr. B. Haspl-Capek lelkész a csehszlovákiai unitárius egyház elnöke és dr. Dusan Kafka az unitárius egyház moderátora. A romániai unitárius egyház küldöttségét dr. Kovács Lajos püspök vezette, kíséretében volt dr. Erdő János professzor, egyházi főjegyző, dr. Barabássy László és Székely János főgondnok, dr. Mikó Imre v. főgondnok és többen a lelkészek közül.

A kolozsvári Egyetemifokú Teológiai Intézet unitárius professzori állománya felfrissült. Dr. Kovács Lajos professzor, püspökké választása következtében kivált az intézet kötelékéből. Dr. Erdő János a vallástörténeti tanszék rendes professzoraként működik. Dr. Kovács Lajos püspök eddigi tárgyainak a tanítását Szabó Árpád kolozsvári lelkész vette át, mint előadó. A gyakorlati tanszék elméleti tárgyait Izsák Vilmos lelkész, az intézet főtákar tanítja, míg a szónoklati gyakorlatokat Fazekas Ferenc tordai lelkész látja el. Az új tanárokat köszöntjük és mindnyájuknak jó egészséget és sikeres munkát kívánunk.

A vadadi unitárius templom a második világháború alatt megsérült. Az újjáépült templom ünnepélyes felszentelését dr. Kovács Lajos püspök végezte, okt. 29-én dr. Barabássy László főgondnok és dr. Erdő János egyházi főjegyző kísérték el a szép ünnepségre, melyen a környékbeli gyülekezetek lelkészei és hívei közül is sokan megjelentek. A vadadi gyülekezet jelenlegi pásztorai Nyitrai Mózes, aki korábban rövidebb ideig a kocsordi gyülekezetben is szolgált.

Sonntag, Ursula, düreni lelkész, aki annakidején részt vett néhai R. Filep Imre temetésén, meglátogatta özvegy Filep Imrénét és keresztgyermekét. Egyházunk ebédet adott tiszteletére.

Dr. Pick György a mainzi szabadelvű gyülekezet volt lelkésze 80 éves korában elhunyt. Dr. Pick dr. Schweitzer Albert jó barátja volt, aki kezdettől fogva támogatta a nagy orvos emberbaráti törekvéseit.

Az amerikai unitárius univerzalista egyház WORLD — világ c. hetilapjának aug. 15-i számában ismertetést közöltek a magyarországi unitárius egyház életéről megemlítve hogy lapunk előfizetőinek és olvasóinak száma úgy belföldön, mint külföldön állandóan gyarapszik. Errekesnek tartották, hogy a Magyar Rádió évente 6-8 alkalommal unitárius istentiszteletet közvetít. A lap — melynek szerkesztését nemrégiben vette át Doris Pullen az ismert publicista — közölte püspökünk fényképét is.

Az IARF új főtákar, Diether Geismann lelkész, aki hivatalát nov. első napjaiban foglalta el a hagai központban, jelezte, hogy 1973. tavaszán megátogatja a romániai, csehszlovákiai és magyarországi IARF-tagegyszakokat. Varakozással tekintünk látogatása ele és szeretettel várjuk.

A Manchester városában működő unitárius teológiai fakultás évnyitó ünnepségén F. Kenworthy dekan megemlékezett arról, hogy az intézet örömmel várja az 1972/73. akadémiai évre Nagy Ferenc segésvári unitárius lelkész, aki mint akadémista egy évet tölt majd ennek a nagyműtű intézménynek a falai között.

Dr. Gál Miklós a romániai unitárius egyház volt főgondnoka és felesége Ferencz Tita családi körben ünnepelték meg házasságuk tizvanadik évfordulóját. A ritka ünnepségen dr. Kovács Lajos püspök kérte Isten további áldását életükre.

Özv. Kaáli Nagy Árpádné, a marosi egyházközség felügyelő gondnokának özvegye Marosvásárhelyt 83 éves korában elhunyt. Temetésén Koicsar Sandor esperes hirdette a vigasztalás ígét. A jótékonyaságról közismert nagyasszony temetésén sokan vettek részt. Hátramaradt négy gyermekének, unokáinak és dedunokáinak vigasztalódást kívánunk.

A csehszlovák huszita egyház „Cesky Zpas” című hetilapjának 33. számában dr. Miroslav Novák patriárka „Nad Kongressem v Heidelbergu” című cikkében ismerteteti az IARF történetét és a korábban, köztük 1927-ben Prágában tartott kongresszusok jelentőségét.

Freie Religion címen a Freireligiöse Landesgemeinde Baden, dr. Heinz Schlötermann szerkesztésében havi folyóiratot ad ki, mely rendszeresen beszámol a badeni tartományban működő szabadelvű gyülekezetek életéről és munkájáról, valamint állandóan figyelemmel kíséri az IARF tevékenységét is.

Ismeretlen Bartók-levelek

A napilapokban olvastuk, hogy Viorel Cosma a Studii si cercetari de Istoria Artei című román folyóirat legutóbbi kötetében négy ismeretlen Bartók-levelet közölt. Bartók e leveleket Tiberiu Brediceanuhoz, az 1968-ban elhunyt román zeneszerzőhöz és folkloristához intézte, 1912. november 25-i keltezésű első levelében Bartók kéri román kollégáját, hogy közölje vele, mely falvakban gyűjtött, mert ő azokat nem keresi fel. Második levelében, amely 1912. december 16-án íródott, megköszöni a szíves útbaigazítást, s további kérdéseket tesz fel. Harmadszor 1913. április 8-án gyűjtőútja után írt Bartók Brediceanunak. Azt javasolta: adjanak ki közös máramarosi kötetet.

A negyedik Bartók-írás egy 1916-ból származó névjegy, amelyen a magyar zeneszerző meghívja az éppen Budapesten tartózkodó Brediceanunak.

Halottaink

Dr. GÁSPÁR MÓZES

Dr. Gáspár Mózes, a legfelsőbb Bíróság ny. bírása szept. 8-án, 77 éves korában elhunyt. Éveken át tagja volt a budapesti egyházközség presbitériumának, ahol megfontolt véleménynyilvánításával vezető szerepet játszott. Firtosmartonson született, iskolai tanulmányait a székelykeresztúri és a kolozsvári unitárius kollégiumokban végezte. 1914-ben beiratkozott a kolozsvári tudományegyetem jogi karára, majd közben végigharcolja az első világháborút. 1921-ben már Budapesten szerzi meg jogtudori oklevelét. Ettől kezdve a bíróság különböző munkahelyein végzi munkáját, bölcs megfontoltsággal és nagy szaktudással. 1950. januárja óta a Legfelsőbb Bíróság tagja és ott 1965-ben történt nyugalomba vonulásáig a polgári elvi kollégium tagja volt.

Felesége, két leánya és unokája mellett erdélyi rokonai is gyászolják. Temetésén a szolgálatot dr. Ferencz József püspök végezte nagyszámú tisztelői jelenlétében. Emlékét kegyelettel megőrizzük.

CSUCSY LÁSZLÓ

69 éves korában, rövid szenvedés után, váratlanul távozott körünkől az örökké vidám, meleg szívű jó barát: Csucsy László. Idősebb nővére, Anna, hirtelen halála úgy megrázta, hogy a lelki fájdalom agyvérzés formájában testi betegséggé változott s minden odaadó orvosi segítség dacára sem lehetett megmenteni. A két testvér, Anna és László halálát mindössze 10 nap választotta el s így hamvaikat együtt, közös temetésben helyezték örök nyugalomra a Bp. X. ker.-i Új köztemetőben levő családi sírba, október 30-án. A ravatalnál fájó szívvel vettek búcsút a felejtethetetlen emlékü Lacibácsitól mindazok, akik az egykori táborozások, ifjúsági konferenciák résztvevőiként ismerték, tisztelték és szerették őt. Hitves és gyermekek nem állták körül a ravatalt, mert családot nem alapított, de amit más szeretetben a családra és a családjára áldoz, azt Ő anyaszentegyháza és barátai nagy családjára áldozta. Ezért voltunk vele is úgy, mint azon kevesekkel az életben, hogy halálában, illetve Anna nővére és az Ő halálában bár csak egy testvérük, Júlia veszítette a legtöbbet, mégis sokaknak fájt elvesztése s hamvaikat oly sokan kísérték el utolsó földi útján a temető kertben. — Egyházunkban, barátai körében emlékét hiven és szeretettel őrizzük.

Dr. Májay Ferenc egyházi tanácsos, okt. 7-én, 78 éves korában Budapesten meghalt. Élete nagy részét vidéki városokban levő munkahelyeken töltötte és mindenütt hűséges munkása volt egyházunknak. Gyászolják özvegye, két leánya, unokái és erdélyi rokonai.

Fillmore.

Taft.

Bélyegsarok

Előző számunkban ismertettük meg olvasóinkat két unitárius amerikai elnökkel. E számunkban folytatjuk ismertetésünket. Az 1938-ban megjelent emléksor 13 centes bélyegén az Egyesült Államok tizenharmadik elnöke, *Millard Fillmore*, az 50 centes bélyegen *William Howard Taft* — a huszonhetedik elnök — arcképe látható, akik mindketten unitáriusok voltak.

Számunkra M. Fillmore jelentősebb, mert elnökségének az ideje alatt tartózkodott Kossuth Lajos az Unió területén. 1850—54-ig volt elnök és ezen idő alatt elsősorban arra törekedett, hogy a déli és északi államok közötti nagyfokú ellentétet elsimítsa; sikerült is a már kitörőfélben levő polgárháborút elhalasztania. Fillmore elnöksége idején az amerikai kormány egy hajót küldött Kossuth Lajosért, amely Angliába szál-

lította. Útja Angliában valóságos diadalmenet volt. Innen 1852. elején Amerikába érkezett, ahol az Egyesült Államok kormánya a Washington-i kapitoliumban ünnepélyesen fogadta és köszöntötte. Városról-városra járva hatalmas szónoklataival nagy lelkesedést és rokonszenvet keltett a magyar szabadságharc ügye iránt.

A Washingtonban kiadott angol nyelvű feliratú emlékérem is bizonyítja Kossuth és a magyar szabadságharc iránti tiszteletnek: „Now in the name of eternal truth, and by all that is sacred and dear to man; since the history of mankind is recorded, there has been no cause more just than the cause of Hungary!” (Az örök igazságnak és mindannak a nevében, ami szent és drága az embernek; amióta az emberiség történelmét feljegyzik, nem volt igazabb ügy annál, mint Magyarország ügye.) 1972. november 7-én az Egyesült Államok újra elnököt választott. Nixon elsőpró győzelmet aratott. Az előző ismertetésemben így zártam soraimat: „...de mi unitáriusok hisszük, hogy végül felülkerekedik a józan ész és a béke diadalmaskodik az egész világon.” Nos, Nixon elnök első televíziós beszédében programját röviden így foglalta össze: „Béke itthon és külföldön egyaránt.” Reméljük, hogy megvalósítja békeprogramját és végre elhallgatnak a fegyverek Vietnamban is.

Dr. Kiss József

Bartók Géza dr., egykori polgárdi lelkesünk fia, 59 éves korában váratlanul elhunyt. Özvegyén és testvérén kívül az egykori unitárius diákokonbéli barátai is őszinte szívvel gyászolják.

Dr. Gálffy Zoltán ny. bírósági elnök, egyházi tanácsos 75 éves korában Dunajvárosban elhalt. Hamvasztás után temetése a Farkasréti temetőből történt, testvére sírjába. Özvegyén, két fián és unokáin kívül egyházunk is gyászolja hű fiát.

Farkas Kálmánné, megh. március 5-én, 62 éves korában; Valenti Barna és Krisztina, márc. 4-én, 2 napos korukban; Molnár Albertné, ápr. 5-én, 81 éves; Hollóssy Flép Istvánné, ápr. 12-én, 80 éves; Bartók Géza, ápr. 21-én, 59 éves; Szele János, máj. 8-án, 54 éves; Maróti Ferencné, Szinte Ilona jún. 5-én, 82 éves; Daniel Elek, jún. 13-án, 74 éves; Sára Ferenc, jún. 22-én, 76 éves; Barta Józsefné, jún. 27-én, 87 éves; Ipacs Sándorné, jún. 29-én, 37 éves; Módi János jún. 9-én, 78 éves; Darkó István, aug. 6-án, 70 éves; Egyed István, szept. 9-én, 56 éves; Kovács Sándorné, szept. 21-én, 83 éves; Kiss Ernő, szept. 30-án, 87 éves; Kereki Mózsné, Simándi Ilona, okt. 9-én, 69 éves; Roncsev Márkné, okt. 3-án, 80 éves; Csucs Anna, okt. 7-én, 82 éves; Gschwindt Ottóné, okt. 20-én, 90 éves; Molnos József, okt. 21-én, 75 éves korában. Aldás emlékül!

Az alább felsorolt elhalt egyházi vezetők sírjára helyezett koszorút az idején halottak napja alkalmából az egyetemes egyház, ill. a budapesti egyházközség: dr. Abrudbányai János, Barabás István, Buzogány Kálmán, dr. Csiki Gábor, dr. Iván László, R. Flép Imre, Szolga Ferenc.

Batthyányi Ilona, Józán Miklósné, Dimény Mózes, dr. Gelei József, Gyallay Pap Domokos, dr. Gothárd Zsigmond, Kelemen Béla, Kovács Kálmán, dr. Kozma Jenő, Miklós Károly, dr. Mikó Ferenc, dr. Mikó Gábor, dr. Nyiredy Géza, dr. Nyiredy Jenő, dr. Szent-Iványi Árpád, dr. Tóth György, Vaska Géza, dr. Zsakó Andor.

Lapzárta után értesültünk dr. Pálffy Miklós evangélikus teológiai professzor az Ökumenikus Tanács főtákará és dr. Kádár Imre református dunántúli főgondnok, a Theológiai Szemle szerkesztője váratlan elhunytáról. Emléküket kegyelettel megőrizzük.

ISTENTISZTELETEK

Karácsony első napján, dec. 25-én:

Nagy Ignác u.: de. 11-kor

Hőgyes Endre u.: de. 10-kor

Pestlőrinc: de. 11; Pesterzsébet: de. 9; Vecsés: du. 4-kor

Karácsony második napján, dec. 26-án:

Nagy Ignác u.: de. 11-kor

Hőgyes Endre u.: de. 10-kor

Pestlőrinc: de. 11-kor

Mátyásföldön december 17-én, vasárnap du. 4-kor úrvacsoraosztással.

Ó-esztendő napján, dec. 31-én, vasárnap:

Nagy Ignác u.: de. 11-kor és du. 6-kor

Hőgyes Endre u.: de. 10-kor (Este 6-kor csak a Nagy Ignác utcai templomban lesz istentisztelet.)

Újév napján:

Nagy Ignác u.: de. 11

Hőgyes Endre u.: de. 10-kor

Pestlőrinc: de. 11-kor

Karácsonyfa ünnepély: December 17-én du. 5 órakor a Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben

Karácsony mindkét ünnepén úrvacsorát osztunk híveinknek.

Az Egyházközségek elöljáróságai tisztelettel kérik a hívek szíves adományait az Úrasztala megterítéséhez.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház
Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

Budapest IX., Hőgyes Endre u. 3.

Táv.: 137—186.

A szerkesztő bizottság vezetője:

Bencze Márton

Tagjai: Bajor János és Szász János

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI. Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj 30,— forint

Külföldre évi 36,— forint.

INDEX: 25.842

72.2776/2-4 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Bolgár Imre

*Kedves Olvasóinknak Istentől áldott kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog új évet kívánunk*